

HET BIER-OPROER
TE LEEUWARDEN,
IN HET JAAR 1487,
IN ZIJNE OORZAKEN EN GEVOLGEN.

EENE VOORLEZING

VAN

Mr. J. DIRKS.

HET BIER-OPROER

TE LEEUWARDEN,

IN HET JAAR 1487,

in zijne oorzaken en gevolgen.

In onzen onderzoeklievenden tijd, waarin men, te regt, minder belang begint te stellen in het verhaal der oorlogen en meer in dat van de ontwikkeling van maatschappelijke toestanden, zou het geene onaangename en tevens nuttige taak zijn, om eens na te sporen, hoe menige oorlog en krijg is ontsprongen uit eenen soms zeer eenvoudigen *staat-huishoudkundigen* misgreep. Ik herhaal het, uit eenen *staat-huishoudkundigen*, *oeconomisch-politischen* en niet alleen *politischen*, of, zoo als men meestal zegt, *politieken* misgreep.

Dit denkbeeld zweefde mij voor den geest, toen ik eens nalas, wat vroegere en latere schrijvers geboekt hebben (1) over het bekende *Bier-oproer te Leeuwarden*, in het jaar 1487 voorgevallen; eene gebeurtenis, die de inneming van die stad op St. Jacobi-dag (25 Julij) van dat jaar, den moord van den verstandigen olderman PIETER SYBRANDS AUCKAMA, bijgenaamd *Pinkert* (2), het sneuvelen en gevangelijk wegvoeren van vele andere burgers en de plundering van de stad ten droevigen gevolge had.

Er is toch eene, zelfs thans op verre na nog niet overal voor het rijzend licht der wetenschap verdwenen dwaling, dat niets meer de welvaart van een land bevordert, dan de bescherming van inlandsche voortbrenging, door verbod van invoer van buiten, of het zeer hoog belasten van voorwerpen van buitenlandschen oorsprong, vooral van dezulken, die men ook binnenlands vervaardigt.

Twee doeleinden meent men door zulk eene handelwijze te bereiken, vooreerst: de bevordering en ontwikkeling van eigen binnenlandsche voortbrenging, en ten anderen: het houden van het geld binnen 's lands grenzen.

Ook in ons vaderland was dat denkbeeld vroeger heerschende, en slechts de laatste tariefsherzieningen, sedert 1848 tot stand gekomen, hebben de verbodsbepalingen kunnen opheffen en de inkomende regten beperken tot zuivere fiscale. Het karakter van beschermende regten is hun ontnomen, maar niet zonder strijd.

Hoe hooger wij in de geschiedenis van *Nederland* opklimmen, hoe meer sporen van bescherming wij, eerst bij de zelfstandige zeven gewesten en nog vroeger bij de daarin zelfstandige onderdeelen en steden ontdekken. *Leeuwarden* levert daarvan in het jaar 1487 een merkwaardig voorbeeld op.

Het laatste vierendeel der zoo merkwaardige vijftiende eeuw, dat een nieuw werelddeel in het westen zag verrijzen en in het zuiden den zeeweg naar *Indië* terugvond, was voor ons afgelegene *Friesland* een tijdvak van beroering, dat met de — om des lieven vredes wille bijna noodzakelijke en zeker nuttig bevondene — overheersching van den Saksischen *Gubernator* eindigde.

Hoe droevig het er hier uitzag, kan ons het, den 20 April 1482, tusschen de meestal volkoozers-gezinde steden *Leeuwarden* en *Bolsward* en de meestal schieringers-gezinde

steden *Sneek* en *Sloten* aangegaan verbond aantoonen. » Om salicheit hunner zielen, ende nuttichheit hunner Ghemeenten” stelden de voornoemde steden vast met malkanderen te houden, vier jaren lang » ney datum dissis brevis,” een twintigtal daarin opgenomen punten. — In ’t eerste (het belangrijkste wordt voorop gesteld): » soe willen wy steden voersz. mit malcanderen eens wesen, ende onse Burgheren, ende inwoners sullen eendrachticheit hebben,” of, zoo als eene andere lezing luidt: » sullen wy eendrachtelick holden, elck onder anderen ende mit malcanderen fry te copen, ende to vercopen, ende to reysen, fry ende feylich”(3).

Het beginsel van vrijen, veiligen handel werd dus voor vier jaren (let wel op dit tijdsbestek in verband met hetgeen vijf jaren later te *Leeuwarden* voorviel) zoowel door de *Schieringer freetraders* als de *Vetkoopers anti-freetraders* gehuldigd.

Om dit te beschermen, werd in het tweede punt bepaald: » Hyr op soe verbieden wy alle roef ende *reynd* (4), breck ende brand ende alle gheweldelicke saken.” Terwijl volgende punten de maatregelen van samenwerking en politie bepalen tot bestraffing van inbreuk op de veiligheid.

WORP VAN THABOR, in wiens *Kronyk* (5) wij den tekst van dit verbond ook aantreffen, zegt uitdrukkelijk, dat het mede was aangegaan: » aenmerckende die grote geuelte ende ouerdaden, die sommige heerschappen van beide partyen tegenst malcanderen, tegenst die huysluiden ende *vreemde coopluiden daegelicx* dedden, tot groten preiuditie, schade ende schande aller *Vriesen*.”

Het vetkoopersgezinde *Leeuwarden* sloot zich dus in het jaar 1482 aan de *Schieringers* aan; maar het was maar voor korten tijd. WORP VAN THABOR zegt er van, dat (wellicht tengevolge van deze verademing): » daer nae sint die *Leeuwerders* stout ende moedich geworden, ende hebben die

heerschappen binnen ende buyten *Leeuwerden*, naemelicken die van die Schieringer partye waeren, veracht ende beschaediget, soe veel als sy mochten."

Zij lieten het hierbij niet. — Toen de vier jaren van het verbond (20 April 1486) geëindigd waren, namen zij toch » in hunnen stede viel *nieuue* ende ongewoonlicke dingen voor, die sy wolden, dat men in die stadt, ende oock in landen ende dorpen by huer omme (6) solden holden," als, onder anderen, dat » men gheen Haerlemer bier, ofte coeyt (kuitbier), moste vercoepen, ofte tappen, maer huer eygen bier, dat sy binnen *Leeuwerden* brouden."

Zonder twijfel was het magtige Brouwersgild de doordrijver van dit noodlottig besluit, » dat veel landtluiden end heerschappen in huer eygen stadt (b. v. de *CAMMINGHA's*) mishaegde," zoo als de trouwe *Worp* ons mededeelt.

Maar de oeconomische dwaling, die wij reeds aanstipten, ontsproten uit en gevoed door het eigenbelang, geruggesteund door de onkunde van den blinden volkshoop, had destijds nog te veel kracht bij de partij der vetkoopersgezinde Leeuwarder brouwers en hunne volgelingen, om op den duur het nu vier of vijf jaren lang gehuldigde stelsel van vrijen handel en vrije ruiling te kunnen omhelsen. Een kreupel rijmpje of spreekwoord uit die dagen kenschetst ons den geest des tijds. Het luidt, bij *WINSEMIUS* (7):

Dy Leytse tape,
En Haerlemmer tape,
En Schiere yiel,
Bringe Vrieslandt ine wiel.

Dat is: het Leidsche laken (lappen), het Haarlemmer bier (de tap) en de Schiere aal (de Schieringer partij) brengen *Friesland* in het wiel (in de wieling, maling, draaikolk), dus ten verderve. — De derde regel, de *Schiere yiel*, is door den schrijver van den *Tegenwoordige Staat van Friesland*,

1785, I, bl. 426 (SIMON STIJL?) en door Mr. JAC. SCHELTEMA, *Mengelwerk*, 1825, IV, 287, niettegenstaande de opheldering inmiddels daarvan door Ev. WASSENBERGH (*Taalk. Bijdragen*, 1806, bl. 157 (m) gegeven, niet begrepen. De beide eerstgenoemde schrijvers vermeenen, dat men daarom van de *Schieraal* in het rijmpje gewaagde, » omdat die vooral in oude tijden, in groote achtinge was, en met vrij wat pracht en kosten op de Gastmaalen plag opgedischt te worden,» en » dat de lekkerheid van de paling» ook *Friesland* ten verderve bragt. Neen, WASSENBERGH merkt terecht op, dat hier de *Schieringers* als *factie* bedoeld worden en zegt: » De Schieraal heeft *Friesland* altijd niet dan voordeel gedaan, en zij doet dit nog door eigen verbruik,» en wij voegen er bij, thans door belangrijken uitvoer naar *Engeland*. Maar WASSENBERGH brengt het geheele rijmpje in verband tot » Der oude Friesen beclachte over de Onmaticheit,» gelijk het opschrift daarvan in zijn *Handschrift* luidde, en waarop nog een ander rijmpje, uit lateren tijd, volgde, als een variant op het vorige:

De forwielen lape,

De rynsche tape,

De haege staet

Meytze Frieslaan blaet.

De fluweelen lap, de rijnsche tap, de hooge staat (van leven) maken *Friesland* bloot (ontblooten, verarmen het).

Als voorwerpen van weelde moest men dus het Leidsch laken en het Haarlemmer hier weren; zoo vatten STIJL, SCHELTEMA en WASSENBERGH het rijmpje op. Maar onzes inziens ligt er nog iets meer in en wijst de inhoud ons op een voortbrengsel, kort na 1487 (8) uit het brein van eenen vetkoopersgezinde *anti-freetrader* ontsproten. Ja! dat verbod van Haarlemmer bier te drinken of te tappen, een verbod, dat alleen in de hersenen van de ultra's eener partij, die

steeds zoo veel bederven, kon uitgebreid worden, en de wraak, die de Schieringers daarover namen, bragt *Leeuwarden* ten verderve. Het had in 1487 vrij wat meer betekenis, dan dat men in onzen koffij-, thee- en jenever-drinkenden tijd eens verbood om geene Beijersche of Brabandsche bieren in te voeren. Bier was toen en nog lang daarna de volksdrank en werd in zeer groote hoeveelheid gebrouwen en ingevoerd. Van de buitenlandsche (9) waren het Hamburger en het Merseburger bier en de Brunswijker mom hier te lande zeer in trek. Het eerste werd te *Gouda*, waar, in 1514, 151 brouwerijen waren, nagemaakt. In *Dordrecht*, *Delft*, *Gouda* en *Haarlem* was het bierbrouwen het hoofdmiddel van bestaan en in de laatstgenoemde plaats waren eens 50 brouwerijen, toenmaals om het beter product, door het zuivere duinwater (men denke slechts aan de Brouwerskolk bij Kraantjelek) de geduchte concurrenten der Leeuwarder brouwerijen (10).

Hoe talrijk die ook hier waren, kunnen nog de *Bierkelders* en *bierkade* getuigen en de talrijke putstoelen op den platten grond van de stad, van het jaar 1605 (11); terwijl ook op het Vliet zich later meer dan eene bierbrouwerij vestigde. Geen wonder, dat de talrijke Leeuwarder bierbrouwers de vernieuwing of verlenging van het *freetraders* verbond in 1486 wisten te beletten. WINSEMIUS komt er rond vooruit: » tot styvinghe van hare consumptien ende behoudnisse der penninghen ende gelden in den lande, de welcke anders in *Hollant* ende elders ghebracht end ghesonden worden.” WINSEMIUS keurt het zelfs goed (A° 1622), want hij voegt na de vermelding van het u medegedeelde rijmpje er nog deze verzuchting bij: » Doch by de volgende tyden, door vreemde princen en Nasien, vreemde manieren oock in den Lande comende, is verre van de *goede wellen van de eerste* voor-ouderen afgheweken.”

Maar wij moeten de zaak, het verbod reeds meermalen genoemd, nog wat dieper ophalen en wel tot het jaar 1455 terug gaan. — Op den 21 Januarij van dat jaar toch werd, na langdurige onderhandelingen, een accoord aangegaan tusschen die van *Oldehove* en de stad *Leeuwarden*, om zich tot ééne stad te vereenigen. Onder de weinige bepalingen van dat accoord is er eene, die ons aantoon, hoe belangrijk men het beginsel beschouwde van eigen of in *Leeuwarden* gebrouwen bier te moeten drinken. Zij luidt:

» Item so schilma neen koyt haghera bruke twiska Helligha missa ende Maya dey des Wynters den inbrowen biaer, by pena van ener merk, ende bida biare" (12). Van het jaar 1455 tot het jaar 1482 had dus waarschijnlijk in *Leeuwarden* dit verbod gegolden, dat men 's winters van Heilige Mis (1 November) tot Mei geen ander dan in de stad zelve gebrouwen koyt(bier) mogt drinken, op verbeurte van het bier en een mark boete bovendien.

Het verbod van 1486 deed het accoord van 1455, waarvan men in 1482 voor vier jaren was afgegaan, herleven. Zeker deden dat vooral de bierbrouwers, wonende in het westelijk deel der Nieuwestad, tot *Oldehove* behoorende, op grond van het accoord van toetreding voornoemd. Maar het muisje had een langen staart en een nietig voorval groote gevolgen.

Op zekeren dag, misschien een markttag, in de maand Julij 1487, zitten eenige boeren in *Leeuwarden* Haarlemmer kuit te drinken in het huis van eenen biertapper, die nog een vaatje had over- of achterwege gehouden, en aan den eisch, om een lekker glas bier te schenken en een extratje te verdienen, geen weerstand wilde of konde bieden. De Schieringer boeren storen zich niet aan het verbod der Vetkoopers. — Het gruwelijk feit komt terstond ter oore van de brouwers; zij stormen het huis, waarschijnlijk aan

het Hoekster-end gelegen, binnen, betrappen de overtreders der ordonnantie, en verbieden hun om Haarlemmer kuit te drinken. De boeren, die zich aan het lekkere, krachtige bier (want verboden vrucht smaakt zoet) reeds lang, tot dat de brouwers bijengeloopt waren, hadden vergast, zijn niet in een stemming om te gehoorzamen. Men begint te kijken en te vechten. Allengs schieten op dit rumoer meer burgers toe, dringen in het huis, komen de brouwers te hulp en doen de boeren het onderspit delven. Zij liepen uit het bierhuis, » ende vloegen op *Pieter Cammingha huys binnen Leeuwarden,*” het tegenwoordig Amelandshuis (13), gelegen dicht bij de Tuinen (de plek, waar op den 25 Julij 1487 de stad op het oosten werd aangevallen) (14).

De Leeuwarder burgerij nam het Haarlemmer bier drinken den boeren, op de Stins gevlucht, zóó euvel, » dat sy met huer geweer quaemen voor de stins, ende wolden die overtreders van huer gebodt in huer handen hebben.”

PIETER CAMMINGHA was echter de man niet, om aan dit door de wapenen ondersteund bevel terstond te gehoorzamen. Hij was een Schieringer, » seer bemint, over all Vrieslandt, van die Schieringe heerschikken.” Ten vorigen jare door het overlijden van zijnen vader HAYE (in 1458 met DOEDT DEKEMA gehuwd) Heer van *Ameland* geworden, voldeed de krachtvolle (15) rijke edelman, gesproten uit een geslacht, dat eenmaal zeven stinsen en huizen in en bij *Leeuwarden* bezat, niet aan de eischen van hen, die zijn huis omsingelden. Hij was ongenegen om eenige weerlooze boeren, die toevallig tot hem gevloeden waren, aan de woede eener door een valsch gerucht nog te meer verbitterde menigte over te leveren. Men had toch in *Leeuwarden* verspreid, dat PIETER CAMMINGHA zijn huis reeds bij voorraad versterkt en van levensmiddelen en ammunitie voorzien had en dus de stad van binnen bedreigde. Dit was des te ge-

vaarlijker, omdat de vijand de stad juist aan de oostzijde, waar de nieuwe gracht nog niet omgetrokken was, vermoedelijk zoude aantasten. Men had dus daar zoowel de vijand in den rug als in het front. Nog bijna tien jaren daarna werd zulks nog geloofd en oordeelde men het noodzakelijk, dat deswege eene verklaring door eenen kranken ooggetuige voor vier aanzienlijke Leeuwarder ingezetenen (5—4 Januarij 1497(16)) werd afgelegd. Dit stuk, door ons in 's Rijks Archief gevonden en behoorend tot eene groote menigte stukken tot het *Ameland* betrekkelijk, waarvan wij de oudste of merkwaardigste hebben doen afschrijven en de zegels afteekenen, — dat stuk bevat eenige merkwaardige bijzonderheden van hetgeen staande het beleg op het Amelandshuis voorviel.

HENDRIK FRANIKER (17), een broeder uit het Jakobijner klooster, getuigde toenmaals in het bijzijn van JACOB RIDDER, Prior der Jakobijnen, Heer PIETER, persona te *Nijehove*, GERKE SIKKES, Olderman, en WILLEM HEENTIMA, Schepen van *Leeuwarden*, het volgende:

Zoodra het gerucht zich op straat en in het klooster der Jakobijnen (bij de Groote kerk en niet ver van het Amelandshuis gelegen) verbreidde, hoe PIETER GAMMINGHA, den afstammeling van den stichter van het klooster (18), » in neden weer, in perikel ende anxta syns lives,» waren de broeders en daaronder ook hij, HENDRIK, uitgegaan en op Camminghahuis gekomen. Zij hadden toen aldaar bevonden, dat men geenszins op zulk een aanval zich voorbereid had: want er was noch hier, noch brood voor de daarop gevluichte boeren en de bezetting aanwezig; zoo zelfs, dat sommige broeders onder hunne mantels kunnen bier verborgen en naar het huis bragten.

Ook was, indien wij het wel begrijpen, maar een ton of anderhalf *zuip* (karnemelk) op het huis en het brood werd

over den muur en het stek in den thans nog aanwezigen Amelandstuin geworpen. De bussen en »*armborsten*» waren verroest en niet in orde en het buskruid werd in het wilde gezocht: want men wist niet waar het was.

De slotsom van deze getuigenis was dus deze, dat men uit dit een en ander met waarheid en zekerheid kon opmaken en betuigen, dat PIETER CAMMINGHA niet opzettelijk deze »*twidracht*» had veroorzaakt en zich in geen deele daarop voorbereid had.

Toen PIETER CAMMINGHA met geweld overvallen was, vroeg hij broeder HENDRIK, of hij hem ook hoop op ontzet konde mededeelen: want de burgers beknelde hem zeer. Ook vroeg hij naar zijne moeder, en toen men hem betuigde, dat zij in het klooster was binnengelaten (19), zoo zond hij broeder HENDRIK naar haar toe, om te vragen, wat haar goed dacht te zijn om ontzet te verkrijgen. Toen zeide DOEDT met schreiende oogen: »het was kwaad een krijg te voeren; zij raadde aan om een zoen te treffen.»

Toen broeder HENDRIK deze boodschap van de verstandige en, zoo als wij later zullen zien, kloeke vrouw overgebracht had, sprak PIETER CAMMINGHA »tot da burgeren ende gemeente, die om 't huis weren: Y guede burgeren! disse mannen, deer op myn huus fleyn (gevloden) sint, da (die) kan ic qualic wt werpe, nei daen dat se oen my fleyn sint ende bigeriet fan my bischirmt to wessen.» Neen, die arme vluchtelingen wilde hij *nu* niet overleveren, maar als Schepen van *Leeuwarden* belooft hij, dat het regt zijn gang zal gaan. Al was er slechts eene bier-ordonnantie, die hij afkeurde, overtreden, er was gevochten en de zaak zou den volgende dag voor »den ghemene ried fen *Liowert*» gebracht worden. Daartegen zou hij zich niet verzetten.— Hierop werd eerst een bestand en daarna een zoen gesloten, onder voorwaarde, dat PIETER CAMMINGHA zich rustig zoude

houden, wanneer de vijanden voor de stad kwamen, zoo als het gerucht liep. DOEDT, zegt broeder HENDRIK, zond daarop haar eigen ring door Heer LOLLE, zaliger gedachtenis, aan WYTZE, (haar schoonzoon WYTZE DEKEMA met SJOUK CAMMINGHA gehuwd (20)), en liet dezen weten, dat alles in de stad weder op effen voet was gebragt en het volk zoude aftrekken. De verstandige vrouw vreesde welligt, dat WYTZE van *Oenema-state*, bij *Wirdum*, waar hij waarschijnlijk woonde, naar *Leeuwarden* zoude oprukken om zijnen schoonbroeder te ontzetten.

Maar ofschoon de stilte in *Leeuwarden* alzoo eenigzins was ingetreden, daar buiten stak een hevige storm op. Overal in *Ooster-* en *Westergoo*, waar de Schieringers magt hadden, luidden de klokken om hen te wapen te roepen; met dit gevolg, dat zij op 24 Julij 1487, des avonds voor St. Jacob, met de steden *Sneek* en *Franeker* gesterkt, bij het *Barrahuis*, op een uur ten zuiden van *Leeuwarden*, een magt bijeengebragt hadden, die men zeide wel 8000 man te bedragen. Daarmede wilde men *Leeuwarden* overvallen en vernederen.

Eer men echter dit voornemen trachtte te volvoeren, geschiedde er iets, dat ons aan menig voorval in de Romeinsche geschiedenis, het optreden van vrouwen als vrede-stichters, herinnert.

In den morgen van den 25 Julij verlieten » twee eerlicke weduwen, als VROUCK (AUCKAMA), saliger KEMPO VNYA (21) wyff, ende DOEDT, saliger HAYE HERINGA (22) wyff, » zegt WORP, de stad en kwamen in het leger voor *Barrahuis*. De laatste was dezelfde, reeds door ons vermeldde DOEDT DEKEMA, de moeder van PIETER CAMMINGHA, wiens vader, HAYE HERINGA, den familienaam van CAMMINGHA, zoo als in *Friesland* meer gebruikelijk was (22*), voor den zijnen had verwisseld, toen DOEDT's eerste huwelijk met SICKE PIE-

TERS CAMMINGHA door diens dood ontbonden en hij met haar hertrouwd was. Zij naderden de heerschappen en stedelingen, »begerende ende biddende, dat ze weder van *Leeuwarden* wilden trekken, om alle quaedt ende bloedstortinge daaruit te voorkomen. Hadden de *Leeuwarders* iets tegen hen misdreven, men zou van beide zijden goede wijze mannen be-noemen, die den twist en het verschil zouden vereffenen.” Zoo luidt het eenvoudig verhaal van den naïven WOPP. GABBEMA, de stijlbederver van GYSBERT JAPIKS, de kreupele navolger van HOOFT en TACITUS, vond deze gelegenheid te schoon om hier niet een speech in pompeusen stijl van een paar bladzijden in te voegen, die de eerzame matronen VROUK en DOEDT wel nimmer zullen gehouden hebben. — De heerschappen en stedelingen gaan in rade, bespreken het voorstel en laten JOUKE, pastoor van het nabijgelegen *Goutum* (22), een brief aan de stad *Leeuwarden* schrijven, die waarlijk den opgewonden toestand, waarin de beleedigde partij zich moest bevinden, in aanmerking genomen, het verstand der Schieringer hoofden tot eere verstrekt.

Zij stellen eenvoudig de herstelling, het op nieuw in werking treden van het in April 1486 geëindigd verdrag van April 1482 voor: elk zoude vrij mogen koopen en verkoopen, daar waar het hem beliefd; elk zou onder de anderen »vredelijk wandelen ende verkeeren;” elk zou in zijn eer, staat en vrijheden blijven naar ouder gewoonte. Enkele andere »artikelen,” zoo het schijnt van minder gewigt, welligt in den geest van het verdrag van 1482, tot handhaving van de hoofdbepalingen, werden hier bijgevoegd.

Zij zonden de vrouwen met dezen brief naar *Leeuwarden* terug, met deze bepaling: zond men dien brief bezegeld, als teeken van goedkeuring, des middags in het leger terug, — een ieder zoude weder huiswaarts gaan en de stad met vrede laten; maar verzuimde men zulks en kwam de

brief op dien tijd niet weder bezegeld in hunne handen, zoo zou men de stad met geweld aanvallen.

Zoodra de brief binnen *Leeuwarden* voor alle burgers was gelezen, gaven meester PIETER SIBRANTSZOON (AUCKAMA), Ouderman der stad (een wijs, verfaeren man, zegt WORP), met sommige andere bezadigde burgers, uit aanmerking van het dreigende gevaar, aan het bestuur den raad, om den brief te zegelen en alzoo terug te zenden. *Leeuwarden* werd door dezen brief in geen artikelen bezwaard. Doch die verstandige bedaarde raadgeving werd, als zoo menige andere, door het onverstand versmaad, door de drift niet begrepen en vond, door het eigenbelang overschreeuwd, geen gehoor. » Die ghemene burgers ende inwoonders van *Leeuwerden*,» zegt WORP, » riepen dat zij hen, die den brief besegelden, terstondt wolden dootslaan, want zij wolden niet toelaeten, dat die wt *Westergoe* yet solden coepen off vercoepen in *Oostergoe*.» Zelfs de Japannezen hebben zulk een systeem van afsluiting niet kunnen volhouden en het bekwam de eigenbelangzoekende *Leeuwarders* dan ook zeer spoedig bitter slecht. Hunne handelwijze was des te onverstandiger, omdat, behalve dat de stad niet geheel aan alle zijden behoorlijk versterkt was, eenige dagen vroeger een groot aantal gewapenden uit de stad naar *Bolsward*, waarmede men een afzonderlijk verbond had gesloten, ter hulpe van Igo GALAMA te *Noordwolde*, waren getogen (25).

De Schieringers dralen nu geen oogenblik, toen zij vernemen, dat de *Leeuwarders* hunnen brief niet willen bezegelen, om » in toorniger woedt» en met al hunne magt van *Barrahuis* op te breken. Zij tasten de stad met kracht op den zelfden dag » toe vespertyt,» zegt WORP, » de klokke drie,» zegt GABBEMA, aan, en wel ter oostzijde aan de Tuienen. Daar lag destijds de stad nog open, nadat men in 1481 begonnen was haar met een nieuwe gracht en hoogen

wal te omringen. Desniettemin sloegen de Leeuwarders den eersten heftigen aanval manmoedig, »vromelick,» af en de Schieringers lieten vier dooden op de plek. Maar deze werden hierdoor niet afgeschrikt; zij herhaalden den aanval en wel nu zoo krachtig, dat, nadat sommige burgers waren doodgeslagen, de anderen van de zoo stout besprongen vesten weken en de Schieringers de stad innamen.

»Zij sloegen,» zegt WORP, »in den eersten doet Mr. PIETER SIBRANTSZON, *Pinckert*, Baccalaureum in die beide rechten, nae dat hij hadde gebiecht.» Dus in koelen bloede bijna werd deze brave vaderlander, die een geheel ander lot, ook van de zijde der Schieringers, verdiend had, vermoord. Nog lang bleef deze gruweldaad in het geheugen der Leeuwarders. SUFFRIDUS PETRUS, in zijn veel te weinig bekend of althans geraadpleegd werkje: *de Scriptoribus Frisiae*, Decade IX, n. I, *Mag.* PETRUS AB AUCAMA, deelt er ons het volgende over mede: »Er zijn er,» zegt hij, »die hem strijdende op de vesten van zijn vaderstad laten vallen, waartoe ANDREAS CORNELIUS schijnt over te hellen, maar THABOR laat hem gevangen nemen, biechten en daarna vermoorden. Toen ik een kind was (SUFFRIDUS PETRUS werd in 1527 te *Leeuwarden* geboren), verhaalden oude menschen mij, dat toen de stad overging, men AUCKAMA van de wallen had weggesleept en om lijfsbehoud geborgen in *Keimpemahuis* (24), het hoekhuis, dat het kerkhof van de H. Maria in *Nijehove*, ten noorden en het klooster der nonnen van *Senen* (*monalium Senensium*) (25) van voren (a fronte) heeft. Door benijders verraden, werd hij daar op den zolder het slagtoffer van de woede zijner vijanden. Ik herinner mij althans aldaar stellige bloedvlekken te hebben gezien, die men zeide, dat van *Pinckerts* moord nog getuigden. Mijn leermeester, Magister CORNELIUS COLEBERTUS (26), een Bossche-naar, die het een poos ledig staande *Keimpemahuis* gehuurd

had en daarin zijne leerlingen privaattlessen gaf, heeft ze ons aangewezen."

De rijkste burgers werden gevangen genomen en te *Sneek* of in stinsen ten platten lande opgesloten; de geheele stad werd geplunderd en beroofd. Van de twee Leeuwarder groote bussen werd de grootste, welligt te zwaar om ze spoedig te vervoeren, in stukken geslagen en de andere weggevoerd.

Aan WÖRP LIEUWESZOOM (JUCKEMA) van *Bozum* werd voor een tijdlang door de Schieringers de bewaring van de stad toevertrouwd. » Ende *Leeuwerden*," zegt WÖRP, » was daer nae een tyt lanck in groot lyden ende verdriet."

Vele burgers, die de vesten aan de niet aangevallen zijde ontvloten waren, togen naar IGE GALAMA te *Noordwolde*: » want YGE een doerdryuende, koen man was, vol oorlochs, ende thooft van alle Vetcoepers in *Westergoe*, ende hadde altyt guedt Leeuwerders geueest." Door zijne magt en de vroeger vermelde benden, waarover JUW JONGEMA van *Bolsward* het bevel voerde, versterkt, begon er een guerilla-oorlog van roof en plundering tegen de Sneekers, de gezworen vijanden der Leeuwarders: want, zegt WÖRP, » de Sneekers altyt guedt heerschaps waerent, ende hieldent met die Schieringe party, ende Leeuwerders hebben altoos quaedt heerschaps geueest," (d. i. wilden niet met hunne Schieringer-gezinde heerschappen, zoo als PIETER CAMMINGHA, aan eene lijn trekken) » ende hieldent met die Vetcoepers partye (27)." — Het verhaal van dien verderen krijg ligt echter buiten het bestek van onze mededeeling (28).

AANTEKENINGEN.

(1) *Bronnen*: WORP VAN THABOR, *Kronyken van Friesland*, Vierde boek, Leeuw. 1850, bl. 166—170 (de hoofdbron); PETRUS THABORITA, *Historie van Friesland* (Archief), I, bl. 44; OCCO SCHARLENSIS, 4°. uitg., bl. 245; UBBO EMMIUS, fol., p. 446; WINSEMIUS, bl. 306; SCHOTANUS, bl. 372; GABBEMA, bl. 164; EEKHOFF, *Leeuwarden*, I bl. 87, II bl. 388; AREND, II-3, bl. 430; WASSENBERGH, in de *Friesche Volks-Almanak*, 1856, bl. 112—119.

(2) *Pinkert*. Een *bijnaam*, die sommigen zelfs tot *geslachtsnaam* maken, als b. v. AREND, bl. 432. Den schrijvers van het *Stamboek van den Frieschen Adel* doet die *voornaam* vermoeden, dat hij zijns vaders oudste zoon geweest is. Waarom wordt niet medegedeeld. WORP noemt hem Mr. PIETER (AUCKAMA), SIRBRANT ZONN, PINCKERT. Wij houden het voor een *bijnaam*. — In *Leeuwarden* was men daarmede toen en later, gelijk nog in de kleine steden, zeer mild en er waren in mijne jeugd op *het Vliet*, de oostelijke voorstad (toen nog vrij wat afgescheiden van de eigenlijke stad door eigen beheer van straten, bruggen enz.), zeer vele personen, die bijnamen hadden; b. v. *het vuur van Urk*, een schippersgezel, die, in slaap geraakt, bij heerlijk helderen nacht, door tegen het roer te leunen, het aan zijn bestuur toevertrouwd tjalkschip vlak onder den vuurtoren van *Urk* op strand had gezet. — Zoo heette een ander het *Noorderlicht*, omdat hij, op het *Noordvliet* wonende, bij mooi, stil weder 's avonds lang op zijn stoep zat te rooken. Scheen dat *Noorderlicht*, dan was het goed weder. — Stond de man wat onder de pantoffel zijner vrouw, dan noemde men hem niet bij zijn Van of geslachtsnaam *Johannes N. N.*, maar *Johannes Grietjes*(*). Het

was vóór 50 of 60 jaren aldaar zóó algemeen, dat bijna ieder, vooral in den geringeren stand, een bijnaam had, dat twee Vlietster dienstmeiden, in onze huishouding, elkander toen eens handtastelijk hevig abordeerden, zoodat de oorijzers op het slagveld bleven liggen. Beide ontkenden, dat hunne vaders bijnamen hadden, en toch zeiden beide, dat dit wel het geval met den vader der andere was. Geen van beide wilde ze noemen, zoo leelijk, verzekerden zij, waren ze; meer en meer tartte men elkander, tot dat eindelijk de eene uitriep: „jimme heit hiet *Hille Scheuker*,” en „jimmes,” zei de andere, „*Haije Platluus*.” En toen was het *flan*, *flan*, als in Klaasje Zevenster. — *Pinkert* zal een bijnaam zijn voor *Knijpooog*, die met zijne oogen *pinkt*; een zenuwachtige aandoening, die onmiddellijk in het oog valt. GYSBERT JAPIKS gebruikt het woord: „jin 't nijdig *pinckjen* Mijns fijnn'-eag.” Psalm 23. Deel I, bl. 125, uitg. 1821.

(*) Zoo ook bij de Noordfriezen. CHR. JOHANSEN, *Beschreibung der nordfriesischen Insel Amrum*, p. 19, zegt: „Der eingewanderte Jüte musz es sich häufig gefallen lassen, dasz ihm der Vorname seiner Frau als Stammname beigelegt wird. Heiszt z. B. der Eingewanderte *Terkel* und die geheirathe Wittwe *Sike*, so wirt jener *Terkel Sikes* genannt: *selbst verständlich fuhr Sike auch das Regiment im Hause*, und die kinder, denen friesische Vornamen gegeben wurden, schlägen der Mutter nach.”

(3) Beide bij SCHWARTZENBERG, *Charterboek*, I, bl. 711.

(4) *Roof ende reynd, breck ende brand*. Onze Friesche wetgevers waren liefhebbers van zulke alliteraties, zelfs hier, waar *reynd* en *breck* synonyma zijn. Althans VON RICHTHOFEN vertaalt *rent*, *reint*, voor *braak*, *gebroken*.

(5) IV^{de} Boek, bl. 150. Vergl. de aanteekening bij SCHWARTZENBERG, bl. 712.

(6) Vandaar, dat het Zuider-Trimdeel van *Leeuwarderadeel* zich 28 Junij 1487 ook aansloot aan het Schieringer verbond, bij SCHWARTZENBERG, I, 740 te vinden.

(7) *Chronyck*, bl. 299.

(8) SCHELTEMA noemt het onjuist, t. a. p. een spreekwoord, hetwelk in de *veertiende* of *vijftiende* eeuw bestond.

- (9) Zie SCHELTEMA, t. a. p. bl. 286, ook voor het volgende.
- (10) Later evenzoo, blijkens het Luyffelschrift van de Herberg: de Zevenster te *Leeuwarden*, bij EEKHOFF, II, bl. 435.
 „Men tapt u hier goet Haarlems nat.”
- (11) Door EEKHOFF op nieuw, II, bl. 32, uitgegeven.
- (12) SCHWARTZENBERG, I, bl. 511. Volgens de aantekening aldaar zijn de afschriften, door SCHOTANUS, WINSEMIUS en GABBEMA uitgegeven, niet juist.
- (13) Zie EEKHOFF, I, bl. 87, II, bl. 388 en vooral 393(*).
- (14) WORP VAN THABOR, bl. 169.
- (15) *Krachtvolle*. PIETER CAMMINGHA kan destijds niet ouder dan 28 jaren zijn geweest, daar zijn vader in 1458 huwde. Zie *Stamboek*, I, bl. 14 (6).
- (16) Afdrukt als Bijlage A.
- (17) Dat is *de Franeker*. Waarschijnlijk om hem van een anderen HENDRIK in het zelfde klooster te onderscheiden.
- (18) Het was een Dominikaner- of Predikheeren-klooster, welke orde St. Jacob tot patroon had. Tusschen 1228—1245 was het gesticht. EEKHOFF, I, bl. 38.
- (19) Zij woonde in het later naar haar genoemde *Doedt-moers huis*, nader bij de Hoeksterpoort, nu door de Erven DORHOUT bewoond. EEKHOFF, II, bl. 388, 392. Dus zeer in de buurt van het Amelandshuis. De tuinen van beide huizen hadden met elkan- der gemeenschap, gelijk nog tegenwoordig.
- (20) DEKEMA of OENEMA. Zie *Stamboek*, I, bl. 14 (12a).
- (21) *Stamboek*, I bl. 385 (5) (7). Hij was in 1481 overleden.
- (22) Die Frau hat bei der Anglen eine noch höhere Bestimmung: sie heist, sehr sinnig, *freotdwebbe*, die Frieden weberin, nicht bloss, weil sie des Hausfriedens pfleger ihn erhalten soll, sondern auch und besonders, weil ihr es gebührt, unter den einselnen Gliedern der Familie, den weitverbreiteten Gesippen und Magen, d. i. Verwandten wenn die Treue (*treówo*) zu wanken beginnt, der Frieden herzustellen und zu vermitteln. GRIMM.

(22*) *Doelegoutum* noemt het WOP ter onderscheiding van *Scharnegoutum* bij Sneek.

(23) AREND, t. a. p. bl. 430 en zijne bronnen.

(24) Vergl. EEKHOFF, I, bl. 63.

(25) De zelfde, bl. 127—130.

(26) BOOT, *de historia Gymnasii Leovardiensis*, p. 5 zegt: „Is dicitur vocatus esse... anno 1541.” SUFFRIDUS was toen 14 jaren oud en het feit 54 jaren geleden, voorgevallen. AUCKAMA zou in 1440 zijn geboren. In het *Stamboek*, II, bl. 23, leest men, „dat hij volgens de *Genealogia Idamana* op de Brol, vóór het huis „van zijne zuster (of daar nu de zonnebloem vóór staat) op eene zeer „wreede manier doodgeslagen, ja van elkander gescheurd en gehouwen, „en zoo aan zijne vrouw (HIS RINIA, *Stamboek*, I, bl. 38 (5)) in een „sluitkorf is thuis gebragt.” Indien dit verhaal de waarheid bevat, dan zoude het voorval ons herinneren aan een soortgelijke wreedaardige spotternij, in het geheugen bewaard door het daarbij gevoegde rijmpje:

O Frouwte van Ruiven,

Aan deze bouten kunt gij kluiven.

(27) MR. A. VAN HALMAEL JR. plaatste in het *Mengelwerk* der *Leeuwarder Courant* van 1830, 23 April, no. 32: *Een Tafereel uit den voorvaderlijken tijd*. 1487. Als Bijlage B is het hier achter gevoegd, daar dit, de geschiedenis op enkele uitzonderingen na nauwkeurig gevolgd, berijmd verhaal, voor zooverre ons bekend, nergens anders gedrukt is en verscholen ligt in een courant. Ook meerdere stukken uit dit Mengelwerk verdienen wel eens in *de Vrije Fries* op nieuw te worden uitgegeven.

(28) JELLE JUWMA, halfbroeder van *Pinkert*, stichtte het *St. Jobsleen* of *St. Jacobsleen* te *Oldehove*, „tot der kerken dienst en tot afbedding van der overledenen vrienden haar schuld aan God.” Hij had het zoo genoemd, omdat *Pinkert* op *St. Jacobsdag* vermoord was. Zie *Stamboek*, II, bl. 23 (5).

Bijlage A.

MERKWAARDIGE VERKLARING,

VOOR

VIER INGEZETENEN VAN LEEUWARDEN AFGELEGD,

OVER HET VOORGEVALLENE OP DE STINS VAN

PIETER CAMMINGHA

TE LEEUWARDEN,

IN 1487, BIJ HET BIER-OPROER ALDAAR.

(1497

3/4 Januarij.)

In nomine Domini, Amen!

Wy broder Jacop Ridder, prior der Jacopinen in Liowert, Heer Peter, persinna to Nijehow, Gerka Sickis, Alderman ende Willa Heentima, Schepna der sted Liowert, duaet tuch ende epenbeer mit disse epene breve, hoe dat in 't jeer ws herens tusent fiowr hundert XCVII up den *tredd*e deij in Januario bij Henric Franiker, cranck fan lichama mer sterk ende forstandich fan sinnen, hath ws foerbinaemde prior, persinna, aulderman ende schepna in Liowrd ontbaden ende laid to him toecommen om summighe tui ghen to forclarien ende der wird om en ewich memorie ende orken schip toe dvaen twiska der sted ende Peter Kamminga, als fan da schurtinghe ende twidracht, deer hia bitviska heden wr acht of nioghen jeren foer Sinte Jacobs jond, da dio sted deer nei wonnen

waerd etc. Ende hath ws forrekneth ende biorkneth in craft des edes bij God ende sijn ewighe salicheit da wird, deer hem deer fan kundich is, in manieren neiscreven: In 't aerst, als dij oprin ende tvidracht tviska da burghren in Lyowrd bigonnen waes ende summighe weren jagghet op Peter Kamminga huus, deerse Peter beschutte ende onthilde, so ist hluid ende gerufte commen op der streta ende in 't klaester to Jacopinen, ho dat Peter Kamminga in neden weer, in perikel ende anxta sijns lives, hveer om da broren haestlic wtginsen sint ende broer Henric op Kamminga huus mey commen is, ende hat alting wrsioen, alsoe datter befond nenerlija foersichticheit upt huis to wessan als to sucke dvaen beheerde, want deer bieer noch braed waes, ende summighe broren mit kannen onder hiarra mantelen bieer to Peters huus brochten, ende da deer upt huus weren, foergaren supa omtrent een tonna of oerhael ende oers nen dranck upt huus waes, ende dat braed waerd wr da mura ende wr dat steck worpen. Item da bussen ende armbursten weren berustigt ende onberat ende dat bussekruid waerd wild socht ende wistane naet hveert waes, also dat ma hijr wt weerhefic ende sekerlic muchte merke ende bikannen, dat Peter Kamminga nen upset noch reed to disse twidracht jowen ende macketh hede, ende nen foersichticheit op deen hede. Als dan Peter in sucke hlest waes, so fregede broer Henric Peter of hij aet tideth of wiste enich ontset, want da borgers seer strenglic aenghinghen. Da fregede Peter nei sen moder ende als him bituit waerd, dat hio in 't klaester laet waes, so seijnt Peter broer Henric to Doede syn moder om to fregien haet her gued tochte om ontset to krijen. Da seijde Dode mit scrijende aghen, het weer quaed een oirloch to bighinnen ende aen to nemmen; hio rette foert best dat Peter schoulde sona muchter aet sona.

Als broer Henric dit bootschip hede brocht, da spreek Peter Kamminga to da burgeren ende meente deer om t huus weren: Y guede burgeren, disse mannen deer up myn huus fleijn sint, da kan ic qualic wt werpe, nei daen, datse aen mij fleijn sint ende bijeriet fan mij bischirmt to wessen. Men want ic nu ter tijt mei bin en schepna fan Liowert, so wil ic ende ontheet da iene deer iene forseka up den dej moern to lywerien foer den ghemene reed

Liowert; hveer tatmis mit riucht yn forwinna mej, deer wil ic naet ijn to ienst wessa; also dat deer neij aerst waerd en bistan
ende to lesta en soen macketh, dat Peter schoulde twiska twaen
stil sitta, weer t datter fulck ende fynden foer da sted caem als
da dat hluid to ginge. Ende deer nei Doede wtsejnt hir ayn ring
bi Heer Lolla, silligher tochnisse, ende leet Wijtia sidza hoe al-
ting forliketh weer binna der sted, dattet fulck weer aef tiaen
schulde etc. In en weerheit ende mara festicheit dissen punten
ende orkenschips forser, so hath broer Henric, prester to Jacobinen
forser, ws allen ghemeenlic ende en ighelic besunderling beden dit
orkenschap to ontfaen ende to besiglen om syn bede wille. Ende
wij broder Jacop, prior, Heer Peter, Gerke, Alderman ende
Willa, Schepna in Liowrd, hadde vse seglen hanghen hijr beya
aen dit brief om beda willa broer Henric ende foerdsterkinghe der
wird, in 't jeer ws Heerens tusent fiowr hondert saun en tniogen-
tich op den *ferda* dej in Januario.

Afschrift van het origineel op perkament, met vier afhangende
strooken: de zegels zijn vergaan. No. 1 was van rood, no. 3
van groen was. Bewaard in het Rijks Archief, 1865.

Bijlage B.

EEN TAFEREEL

UIT

DEN VOORVADERLIJKEN TIJD.

1487.

Nauw is 't alkoestrend licht ter oostkim uitgerezen;
Sant Jacob plag van ouds dees dag gewijd te wezen;
In Frieslands eerste Stad is 't al in rep en roer;
Voor 't Raadhuis golft het volk met vreesselijk rumoer,
Gelijk een woeste zee, gestadig op en neder;
Stroomt dan naar poort en wal, dan naar het marktveld weder,
Vandaar naar 't Raadhuis weêr. Dees giert, en vloekt, en raast,
En mikt met spiets of kling; die staart, van schrik verbaasd,
Of hem een bliksem trof, op grijsaards, kindren, vrouwen,
Die trillende van angst der mannen woede aanschouwen,
En, half bewusteloos, elk woord, elk blik bespiên.
De Schepenen, de Raad, de Dertien, de Overliên
Der Gilden, zijn sints lang op 't Stedehuis vergaderd,
Stads Olderman aan 't hoofd. — Een kreet bruist op; daar nadert
Eene edele Vrouwenrei, — zij keert van Barrahuis.
Een stilte als die van 't graf vervangt het dol gedruisch.
De Weêuw van Heringa, uit aadlijk bloed gesproten,
(Doed is haar naam), geleidt haar trouwe togtgenooten,

Met Frouk, niet min geacht, en Weêuw van Unia;
 Zij haasten zich naar 't huis, en alles ijlt haar na.
 Nu treên zij 't statig op, door 't Stadsbestuur ontvangen;
 Doed spreekt, en aller ziel blijft aan haar rede hangen:
 „ Wel sloeg de Schieringer te Barrahuis zich neêr;
 Heel Franeker, heel Sneek, greep mede 't wraakgeweer,
 Worp Lieuwes Juckama geleidt de acht duizend mannen,
 Die tegen uwe Stad, Leeuwarders, zamenspannen.
 Ik naderde, aan het hoofd van onze Vrouwenschaar,
 Den fieren Oorlogsman. Naauw werd hij mij gewaar,
 Of fel hernieuwde toorn scheen zijn gemoed te ontvonken,
 En schitterde door 't oog, schoon zacht de woorden klonken
 Waarmeê hij mij ontving, en zijnen handslag gaf.
 Ik hield mij onversaagd, als wist ik nergens af,
 En sprak: Wat nare drift geeft U het staal in handen,
 Doorluchte heldenstoet, de glorie dezer landen,
 Regtschapene Gemeente, en Steden, jaagt u voort,
 Of ge onze vijand waart, naar onze stedepoort?
 Is de overoude wonde op nieuw weêr opgebroken?
 Zien zich Vetkoopers weêr door Schieringers bestoken?
 Of is er iets bestaan"... Wat vraagtge, — sprak de held,
 Eer 'k nog voleindigd had; — het onregt en geweld,
 Door onze Landliên in uw trotsche Stad geleden,
 Zijn U bekend als ons! Wat noopt het hoofd der Steden,
 Den nijvren handelaar te dwingen tegen dank,
 Dat hij de gorgel laaf' met uw en gerstendrank,
 En niet met Haarlems kuit de bange dorst verzadig'?
 Wat noopt U, wen hij 't doet, zoo fel en ongenadig
 Hem aan te randen, en te trachten naar zijn val?
 En was dat niet genoeg? Wat dreef U bovenal,
 De onnoozlen, op de stins van Camminga geweken(*),
 Af te eischen van dien held, wiens deugd, zoo vaak gebleken,

(*) De Regering van *Leeuwarden* had, op aandrang der burgerij, eene Ordonnantie op het stuk van de bieren op nieuw afgekondigd, waarbij het gebruik van het geliefde *Haarlemmer bier*, of *Haarlemmer kuit*, verboden werd, en slechts het gebruik van het bier, in de stad-zelve gebrouwen, werd toegelaten. Eenige landlieden, in de stad gekomen zijnde, overtraden dit verbod, en dit gaf aan-

Ontzag voor zijnen rang aan 't gansch Gewest gebiedt, —
 Dien heel ons Friesland acht, alleen Leeuwarden niet?
 Wat had de Steedling daar te dreigen, en te schelden,
 En lichter, poort, en muur, zijn drift te doen ontgelden?
 Zij, die de weelde dus doet spatten uit den band,
 Zij zullen boeten! Gaat, wij brengen moord en brand;
 De hoon, in Camminga den adeldom weêrvaren,
 Zal zijn beleedigers de wrangste vruchten baren.
 Maar gij o Vrouwenstoet, dien ik mijn eerbied toon, —
 (Hier kust hij mij de hand), — ter goeder uur gevloôn,
 Blijf in dees legerplaats, gij moogt het zonder vreezen;
 Ons allen zal daar ginds het uwe heilig wezen." —

Zoo niet, (dus antwoord ik), zoo niet, manhaften, neen,
 Die gene stad verdelgt, mag 't onze en ons vertreên,
 De dwaling is geschied, en nooit weêr uit te wisschen,
 Maar uw geleden hoon zal geen voldoening missen.
 Meldt slechts wat gij begeert, en scheldt de straf ons kwijt,
 Ten wil vooral van elk die schuldeloos haar lijdt,
 Reeds nu door zorg en angst, en erger vreest te lijden,
 Indien gij overwint na een wanhopend strijden.
 Maalt U al de ijslijkheên der zege, die geen maat
 Noch regel houdt, geen plaats voor 't meelij' openlaat;
 De vrouwenkracht, den moord, die kunne ontziet noch jaren,
 Noch kinderlijken lach, noch zilver-blanke haren;
 De Priesters, die de wraak voor 't hoog altaar doorstak,
 De vlam, die knappend rijst uit kerk en kloosterdak;
 't Juweel van Friesland, dat zoo heerlijk heeft geblonken,

leiding tot eene vechtpartij, tusschen hen en de brouwers, welke laatsten door de burgers ondersteund werden. De landlieden, de minsten zijnde, namen de vlucht op het Amelandshuis, de stins van den Schieringer PIETER CAMMINGA, hetgeen daarop met overmeestering en plundering bedreigd werd, daar CAMMINGA de gevluichte landlieden aan hunne vervolgers niet wilde overleveren. Het gerucht hiervan bragt de Schieringers in Oostergo en Westergo spoedig, tegen het Vetkoopersgezinde Leeuwarden op de been, en WOPP LIEUWES JUCKAMA, een edelman van eerstgemelde partij, stelde zich aan hun hoofd. Breedvoertiger leest men dit alles bij OCKO SCHARLENSIS, bl. 245—247; WINSEMIUS, *Chronyck fol. 306 en 307*; SCHOTANUS, *Friesche Histor. XI B., bl. 372 en 373*; GABREMA, *Verh. v. Leeuw., bl. 164—173*. — De genen, die, na de overmeestering der stad, de vlucht namen, zochten, meest allen, troost en hulp bij den Vetkooper en vriend van Leeuwarden, den Edelman IGO GALAMA, Heetschap te Coudum.

Zoo onbarmhartig tot een puinhoop neêrgeklonken!
 Voegt dit, o Juckama, den leên der Christenkerk?
 Is dat, o Edelman, is dat een aadlijk werk?
 Is dat een troost voor haar, die zich in 't stof vernedert,
 Met hare Vrouwenrei, voor U, haar heil? — Verteedert
 Deze ouderdom, dees jeugd, beide even hulpeloos,
 Het uitsterst wee ten doel, hier zonder schuld altoos,
 't Grootmoedig harte niet? — Kan 'k niets op U verwerven?
 Nu doe dan allereerst ons door uw krijgslie sterven;
 De grondslag van uw roem zij 't storten van ons bloed,
 't Is over ons dat ge onze burgers nadren moet. —

Wij knielen allen, en ons snikken en ons stenen,
 Ons jammerlijk misbaar galmt door het leger henen;
 En menig krijgsmansoog ontrolt een stille traan,
 Die als een parel blijft op baard en knevel staan.

Men noodigt ons, een wijl den krijgstraad te begeven;
 Ras echter zien wij ons van d' eersten angst ontheven,
 Als Jouke, Kerk-heer van Dool-Goutum, zacht van aard,
 Dit schrift ons overreikt, — dat uwe hand aanvaard'! —"

Zij reikt het d'Olderman, en Raad en burgers danken;
 Men looft de Vrouwenrei met mengeling van klanken,
 Door de afgesloofde ziel, te lang en fel bestormd,
 In blijde hoop geslaakt, — tot woorden niet gevormd;
 En Pieter Sijbrandszoon, tot Olderman verkoren, (*)
 Om kunde, en moed, en deugd, doet dus den inhoud hooren,
 Van Joukes minzaam schrift:

„En koop en verkoop zij,
 In Oost- en Westergoo, van alle banden vrij.
 Elk kome en ga gerust waar pligt en lust hem nopen,
 En blijf' zijne eer, zijn staat, zijn vrijheid, onbekropen,

(*) Meester PIETER SIBRANDS AUCKAMA, bijgenaamd *Pinckert*, was, indien hij zelf al niet tot de Edelen behoorde, toch aan de edelste geslachten vermaagschapt. Zijne vrouw heette HIS RUNIA of RINGIE, zijne moeder was AUCK DONIA VAN HARINGSMA of HARINKMA. Hij heeft allereerst de stad met eenen wal doen omringen; men was ook eene gracht om denzelven begonnen te graven, doch deze was nog niet voleindigd, waarop in het vervolg gezinspeeld wordt. Men zie J. SCHELTEMA, *Staatk. Nederl. I*, 39 en den *aldaar aangeh.* S. PETRI. Van zijne dochter stamde, in eene regte lijn, de uitmuntende MENNO VAN COEHOORN af.

Naar ouder zede; vér zij allerlei geweld.

't Verbond, weleer met Sneek en Bolsward vastgesteld,
Houd' stand, geen nieuwe keur worde iemand opgedrongen.
Dit heeft uwe edle schaar den krijgers afgedwongen,
Bezegel 't burgerij, op dat men vrede smaak',
En antwoord op dees eisch, eer 't middaglicht genaak'!
Is 't heilrijk uur voorbij, dat wij met smart verbeiden,
Dan kan het zwaard alleen 't geschil, o Friezen, scheiden." —

Nauw slaakt hij 't laatste woord, of door 't ontzind gemeen
Roit, als een donderslag, een nijdig morren heen,
Eerst dof en half gesmoord, dan harder al en harder,
Eerst in een kleinen kring, dan varder al en varder.
De stoutste uit al den hoop schreeuwt: „Weg met zulk verdrag;
Der keur der vrije stad toone iedereen ontzag!
Zal Franeker, of Sneek, Leeuwarden wetten geven?
Of meenen ze dat wij voor hunne zwaarden beven?
Ons wallen staan nog vast, ons bussen zijn voorzien,
En volks genoeg althans dat men ze wel bedien'?
Die zaámgeraapte hoop zal ras tot kaf verstuiven!"

Men stemt in zijne taal met joelen en met wuiven;
Een ander voegt er bij: „is ééns 't gespuis verstrooid,
De handel bloeit en groeit, — met zulk verdragen, nooit!
Wij dulden, dat ze ons dus den hartaâr af gaan steken!
De krijg! Een strop voor hem die daar durft tegenspreken!"

„Voor mij, (zegt Sijbrandszoon), zoo gij 't durft onderstaan,
Voor mij, o Burgers, dan!" — en grijpt den krijter aan, —
„Geen dreigen, geen gemuit moet onze keus bepalen.
Hier, dienaars, boeit den Knaap! - Gehoorzaamt! - Nu? -" Zij dralen,
Maar Sijbrands ziet hen aan, — nu grijpen zij hem vast;
En velen schieten toe tot redding van den gast,
Maar Sijbrands ziet hen aan, — en niemand durft zich roeren; —
Zoo weet de blik ééns helds wel duizenden te snoeren.

Hij zet zich, en vervolgt: „'t verlangd verdrag bevat
Niets, strijdig met het regt van burgerij en Stad.
De schipper, die 't verstaat, past zijnen schoot te vieren,
Als storm- en onweêrsvlaag bij wijlen 't zwerk doorgieren,
En zoekt een haven op, schoon 't zijne reis vertraag',

Wordt wind en weêr te fel; veeleer dan dat hij 't waag',
 Wat meer dan hij vermag vermetel te trotseren,
 En strijkt geduldig 't zeil, en denkt, het zal verkeeren.
 Wat steunt men op een wal, die nog geen gracht omringt,
 Op hen, die de overmagt welhaast tot zwichten dwingt?
 Doet elk van ons, met zich, ook drie des vijands vallen,
 Wie hoedt voor 't overschot kroost, gaden, oudren, wallen?
 Die toegeeft voor een tijd geeft niet voor altijd toe.
 Beraân we ons allen wel, en zien we op 't waar, en 't hoe;
 Men sluit' maar niets te ras; doch acht gij strijden 't beste,
 Uw Olderman is de eerste en voorste op onze veste."

Zoo sprak de wijze en vroomme; och ijdel, zonder vrucht!
 Met feller woede ontsteekt gestaåg het muitgerucht;
 En schoon hij 't driemaal sust door bidden en door dreigen,
 Hij ziet slechts enkelen tot zijnen bijstand neigen;
 In trotschen eigenwaan kent burgerij en Raad
 Geen zorg voor de overmagt, geen onheil voor den Staat,
 Verweend op hun beleid, hun bussen, hunne muren.
 Te laat doet Juckama den wederstand bezuren
 Aan 't vliedend hoopje volks, dat de uitgemoorde vest
 Den naasten nacht ontsnelt, dat niets dan 't leven rest,
 En hoop op Galama. — Ellendigste aller dagen,
 Laat Frieslands dichterkoor nooit meer van U gewagen,
 't En waar' dan om een bloem, verslenst en bleek geweend,
 Te strooijen op de zerk en 't lang vermolmd gebeent
 Van Pieter Sijbrandszoon, na langen strijd bezweken,
 Waar menig naast hem viel, en meerdren schandlijk weken.
 O brave burger, en roemwaardig held metéén,
 Waar is uw eerlijk graf, opdat ik er op ween? —
 Ik zoek het vruchteloos; heeft Friesland U vergeten?
 Neen, dat zij verre! — o neen, dat zij het niet verweten!
 Neen, 's Lands geschiedenis heeft uwen naam bewaard,
 Zijns ondanks heeft de tijd voor 't nakroost hem gespaard,
 En wee hem, die hem leest en schroomt bij U te zweren:
 Dat voorbeeld volg ik na, mogt dit 's Lands heil begeeren!